

"נשבעים לחיים"



דרור ישראל
לשבוים אחיי החנוך, האדריכה, הככג, החכר!



תיק אשדוד

1. מהדיונה הגדולה לחוף הים

2. אשדוד לתל אשדוד

3. אשדוד סיור חופים (מסיימים בקשתות)

4. פארק לכיש

5. בריכת רוברטס

6. טבלת חלוקת אחריות קבוצתית

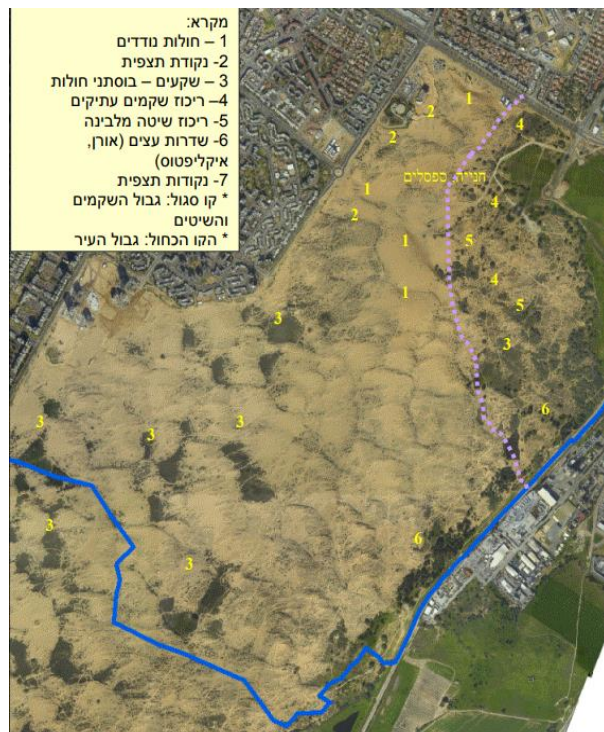
מסלול א' – מהדיונה הגדולה לחוף הים

שטח חולות נרחב המהווה חלק ממערכת אקולוגית גדולה יותר הנמשכת בין אשדוד לאשקלון הכוללת את שמורת ניצנים. האתר מאופיין בחולות נודדים, מיוצבים ומיוצבים למחצה ובנוי מדיונות גבוהות ומעמקים. במקומות הנמוכים (להלן שקעים) ישנם שרידים לחקלאות חולות עתיקה (חקלאות מוואסית) ששרדה עד לימינו לדוגמא: עצי שקמה, דקל, תות, תאנה, שיזף וגפן. באתר קיימת חברת צומח חולות אופיינית – לענה חד זרעית ורותם המדבר הם המינים הרב שנתיים השולטים.

בשוליים המזרחיים של האתר ישנם מספר כתמים של שיטה מלבינה הגדלה בעיקר בשטחי המעבר בין החולות המיוצבים כאשר הכתם המזרחי ביותר מגיע עד שוליו של הדיונה הגדולה. באתר מתקיימות אוכלוסיות גדולות של מספר מינים פסמופיליים (חובבי חולות). בין היונקים: צבי א"י, שועל מצוי, ארנבת, קיפוד מצוי, גרביל חוף וחולות, ירבע החולות ועוד.

בין הזוחלים נחש חולות, ארבע קו מצוי, צפע א"י, זיקית מצויה, נחושת החולות, שנונית החולות, כח אפור, יצב ארצישראלי ועוד. רוב המינים חובבי החולות נמצאים בישראל בסכנת הכחדה, וכך גם בעולם. 43 בין הציפורים: סיקסק, בז מצוי, עפרוני מצויץ, כרוון, חוגלה מצויה, קוקיה מצויצת, דוכיפת ועוד, אשר מקננים באתר ועוד מינים רבים אשר חולפים או חורפים או מקייצים באזור, ביניהם בולט הזהבן.

מסלול



תקופה מומלצת: אוקטובר – מאי.

משך הטיול: 4-6 שעות.

נקודת התחלה: חורשת השקמים, פארק הדיונה הגדולה.

נקודת סיום: מצודת אשדודים.

חולות מישור החוף הם מבתי הגידול המאוימים ביותר בישראל. מאז קום המדינה תהליכי פיתוח אדירים עוברים על מישור החוף, וכיום רק ניסים מבודדים של חולות נותרו שמורים. עם היעלמות החולות נעלמו גם רבים ממיני הצומח והחי המאפיינים את החולות, וכיום רוב מיני החי בחולות החוף נמצאים בסכנת הכחדה.

ועדיין, בחלקה הדרומי של אשדוד, במרחב בין אשדוד לבין אשקלון, נמצאים שטחי חולות רחבי ידיים ואיכותיים.

את הטיוול נתחיל בחורשת השקמים, בסמוך לתחנת הרכבת עד הלום. נהנה מהעצים היפים ונמשיך דרומה אל שטחי החולות. נטייל בין הדיונות, נגלוש אל בוסתני החולות בשקעים (באביב נוכל ליהנות מתותי העץ!) ונבצע הקפה דרומית של הרבעים הדרומיים של אשדוד, הדיונה הגדולה מצודת אשדוד ים 62 עד שנגיע לחוף הים החולי.

בחוף נמשיך צפונה, נעקוף את הקטע המפותח של רובע ט"ז ונגיע למצודת אשדוד ים. נהנה מהנוף היפה הנשקף מהמצודה, ונשוטט בדיונות הסמוכות האליה. בין הצמחים הנדירים הנמצאים במרחב זה בולטים הזוגן הלבן וצלבית החוף

מסלול ב' - אשדוד לתל אשדוד

גן הלאומי נמצא דרומית לאזור התעשייה עד הלום, בין מסילת הרכבת במערב לכביש 4 במזרח.

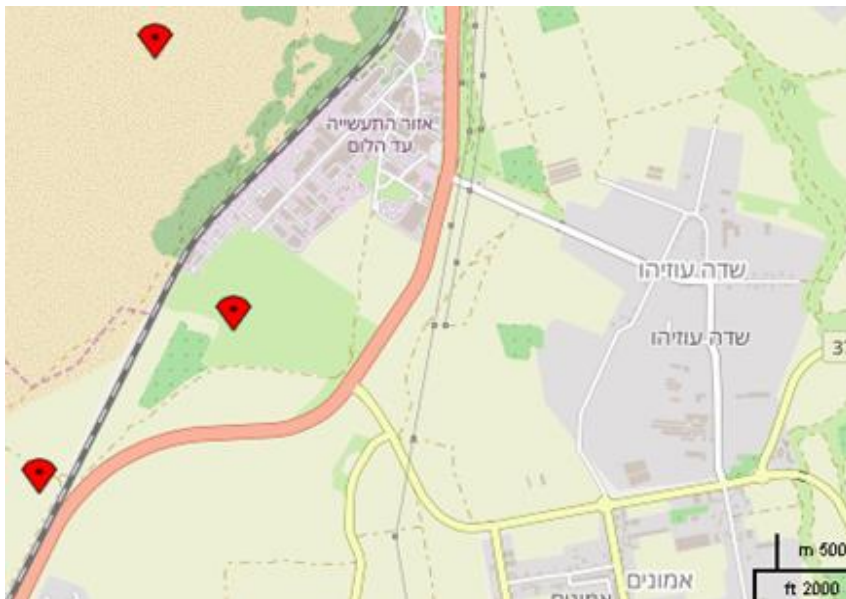
העיר אשדוד הקדומה ממוקמת בגבולם של חולות אשדוד, וראשית היישוב בה כבר בתקופה הכלקוליתית (לפני למעלה מ- 5000 שנה). המקום היה מיושב במרבית התקופות ההיסטוריות, ובחלק ניכר מהן היווה עיר חשובה. היישוב העירוני המשמעותי הראשון התקיים באתר זה בתקופת שלטון החיקסוס במצרים, לפני כ- 3600 שנה. מאוחר יותר הייתה אשדוד אחת מחמש ערי הפלשתים במישור החוף הדרומי. גם לאחר תקופת הפלשתים, המשיכה העיר להתפתח ולשגשג עד לתקופה הביזנטית, אז ירדה מגדולתה לטובת אשדוד ים הסמוכה.

בדורות האחרונים שכן בשטח זה הכפר הערבי איסדוד, שנכבש בידי צה"ל במלחמת העצמאות. מהכפר נותרו שרידים מעטים, הכוללים מסגד המוקדש לשייח' סלמן אל-פארסי ממלווייו של הנביא מוחמד, ומספר מבנים בשוליו הדרומיים של התל, כולל מבנה בעל קשתות יפות.

ממצאים ארכיאולוגיים מהאתר מוצגים במוזיאון לתרבות הפלשתים בעיר אשדוד. באתר נמצא כיום תל ארכיאולוגי גדול (שטחו הכולל כ- 380 דונם בקירוב, מתוכם כ- 80 דונם אקרופוליס - "עיר עליונה", והיתרה "עיר תחתונה"). התל מתנשא לרום 54 מ' (כ- 25 מ' מעל לסביבה הקרובה) ומדרום-מערב לו, מערבית למסילת הרכבת, נמצאת בריכת רוברטס - בריכה עונתית גדולה. השטח מכוסה כיום בצמחיית מעזבה, כולל מספר עצים עתיקים ומרשימים - בעיקר שקמים, תמרים ואשלים.

דרומית לתל נמצא קבר שייח' אל-אקבאל, שאינו נכלל בתחום הגן הלאומי המתוכנן.

תוכנית הגן הלאומי (תוכנית 75/101/02/8) משתרעת על פני כ- 414 דונם, כאשר יתרת השטח מוגדרת רובה ככולה כ"שטח פרטי פתוח" וכשטחים חקלאיים (בעיקר מדרום-מערב לתל וכן במזרח התל).



* אפשר להתחיל מסלול בדיונה הגדולה וללכת על תל אשדוד.

מסלול ג' - פארק לכיש

פארק לכיש הוא אחד משורת פארקים שהוקמו בשנות ה-1990 לאורך נחלי החוף, כחלק משינוי תדמיתם הציבורית והפיכתם מ"חצר אחורית" ל"חצר קדמית".

נחל לכיש מנקז שטח נרחב בהרי חברון ובשפלה. הנחל נקרא על שם העיר הקדומה לכיש. בדרכו לים מצטרפים לנחל שני יובליו הגדולים, נחל גוברין ונחל האלה. בחלקו התחתון, פונה הנחל צפונה ומקיף את העיר אשדוד לאורך תשעה ק"מ עד שהוא מגיע לשפך לים, בצמוד ומדרום לנמל אשדוד.

בדומה למספר נחלים אחרים במישור החוף, שפך הנחל חסום בחולות, ורק בשטפונות החורף מבקיע הנחל מוצא לים. הנחל הוא נחל אכזב, ורק בחלקו התחתון בתחומי אשדוד יש בו מים כל השנה - מי נביעות שהיו מעורבים שנים רבות במי קולחים מאזורי התעשייה הסמוכים. הזרמת הקולחים לנחל נפסקה בשנים האחרונות, אך הכניסה למים אסורה מטעמי בטיחות.

הפארק המפותח לאורך הנחל משתרע כיום במקטע של כ-2 ק"מ, מפארק אתגרים עד לשפך הנחל לים. האטרקציה המרכזית בתחום זה (חוץ מפארק "אתגרים" המסחרי שכולל אטרקציות רבות לילדים בתשלום) היא טיילת חי לכיש, הפתוחה למבקרים ללא תשלום ובה ניתן לפגוש מגוון בעלי חיים.

לצד הפארק נמצאות שתי גבעות מרשימות ובהן שרידים עתיקים - מצפה יונה המשקיף לנמל אשדוד, ותל מור המסתתר בתחום אזור התעשייה בעורף הנמל. ביקור בשתי גבעות אלו משלים את חוויית הביקור בפארק.

מסלול

נגיע מהכניסה המערבית היא מרחוב לסקוב הסמוך לנמל אשדוד. (כניסה זו מומלצת יותר עבור המטיילים בפארק עצמו, וקרובה יותר לרוב נקודות העניין בפארק.)

טיילת "חי-לכיש" הוקמה לאורך הגדה הדרומית של נחל לכיש, מאזור החנייה ועד למרחק כ-900 מ' מזרחה. כמתחייב משמה, האטרקציה העיקרית בפארק היא כלובים גדולים ובהם מגוון בעלי חיים - איילים נקודים, יחמורים, יעלים, כבש הרעמה, ואף זברות, איילנדים וראמי הנבל, כמו גם עופות מעטים (קזואר ואמו). בעלי החיים הועברו לפארק ממתחם "קטיפארי" בגוש קטיף, עם הנסיגה מחבל עזה בקיץ 2005. האכלת בעלי החיים אסורה ועלולה לסכן את בריאותם.

במקביל לשורת הכלובים, יש שביל הליכה סלול המתאים גם למוגבלי תנועה ועגלות ילדים, ולאורכו פינות צל וכרי דשא.

במקטע זה של הפארק פזורים כעשרה פסלי אבן גדולים, שהוצבו כאן לאחר סימפוזיון לפיסול באשדוד. חלק מהפסלים מהווים אטרקציה לילדים.

את התמונה משלים אפיקו של נחל לכיש העובר מצפון לנו, ובגדותיו צמחייה עשירה. שביל ההליכה העיקרי עובר במקביל לנחל, ובנקודות אחדות הוסדר דק עץ המאפשר לצפות על מי הנחל.

בעורף הפארק נמצאת חורשה גדולה של עצי שיטה מלבינה, שחלקה שולב בפיתוח הפארק. באזור העיר אשדוד נמצא הריכוז הגדול בישראל של עץ זה ממוצא אפריקאי.

בקרבת מחלף אשדוד נמצאת שמורת טבע המוקדשת לשימור השיטה המלבינה - שמורת מבוא אשדוד, בה יש שביל הליכה מעגלי נוסף בנוף "סוואנת" השיטים.

בחלק המזרחי של הטיילת נמצא מתקן משחקים קטן יחסית ובו מספר מגלשות ואלמנטים נוספים, ומעבר לו המתחם הגדול והסגור של פארק אתגרים שהכניסה אליו בתשלום.

אחרי פארק אתגרים נגיע לגשר מעל תעלה המתנקזת לנחל לכיש, ומעבר לו עץ אקליפטוס גדול. באזור זה נמצא מרכז צפרות ונערכים מפעם לפעם סיורי צפרות.

הטיילת מסתיימת בגשר. דרך עפר הפונה כאן ימינה תוביל אותנו לחניית פארק אתגרים ולחוות סוסים "צלילי האושר". ניתן גם להמשיך בדרך העפר במעלה נחל לכיש, ואחרי כ-400 מטרים נוספים נגיע לגשר הגבוה של שדרות הרצל מעל לאפיק הנחל. אזור זה הושאר כטבעו ללא פיתוח ואינו מהווה חלק מהפארק המוסדר. מכאן נשוב באותה דרך חזרה לנקודת ההתחלה בדרך לסקוב.

מורד נחל לכיש וחוף הים

קטע זה של הפארק נמשך לאורך בקילומטר אחד מדרך לסקוב ומערבה.

נלך תחילה בשביל סלול ולאורכו נטועים עצי חרוב, צפונית לבית הספר לקציני ים. אחרי כ-300 מטרים נגיע למתחם המגודר של "הפארק האקולוגי". במתחם זה הוקמה בריכה שנועדה למשוך עופות מים ולהעשיר את עולם בעלי החיים באזור. בביקור בקיץ 2013 היה המתחם סגור.

בהמשך הדרך נצפה למורדותיה התלולים של גבעת יונה, נחלוף לצד פסל ספירלי (יחיד לאורך הקטע המערבי של הפארק) ונגיע לסוף הטיילת במרחק כ-700 מטרים מהגשר. 300 המטרים האחרונים עד לים הושארו ללא פיתוח.

נשים לב לכך שנחל לכיש עצמו, רוב ימות השנה לא מגיע לים. בדומה לנחל אלכסנדר השפך חסום פעמים רבות בחול, וניתן לזהות פעילות מגוונת של בעלי חיים - עופות מים ודגים שונים באפיק.

מצפון לשפך הנחל נמצא שובר הגלים של נמל אשדוד. מנקודה זו נשוב חזרה באותה דרך. לחילופין ניתן לפנות דרומה לאורך החוף לעבר המבנה המרשים עם הכיפות - "מימוניה" בחוף מי-עמי. באזור זה ניתן להשאיר רכב נוסף, או להמשיך רגלית ליעדנו הבא - מצפה יונה (גבעת יונה).

מצפה יונה (גבעת יונה)

גבעת יונה (ששמה במפות מצפה יונה) היא גבעה גבוהה המתנשאת לרום 53 מ' מעל פני הים. האלמנט הבולט בגבעה כיום הוא המגדלור של נמל אשדוד, ולצידו בריכות המים של העיר אשדוד, אך שם הגבעה שומר על מסורת קדומה לפיה יונה הנביא נפלט לחוף הים כאן באשדוד, מסורת בעקבותיה הוקם על הפסגה מקאם - בית תפילה מוסלמי - המוקדש ל"נבי יונס". המקאם נהרס בשנת 1961 אם כי ניתן לראות לצד הפסגה יסודות מבנה קדום. המסורת היא כנראה קדומה יותר, שכן כבר במפת מידבא מצוין יונה הנביא באזור אשדוד של ימינו. מהגבעה יש גם כיום תצפית מרשימה לנמל אשדוד, פארק נחל לכיש ושפך הנחל, ואזורי המגורים והתעשייה בעיר אשדוד.

* אפשר גם להתחיל את הטיוול כולו בגבעת יונה, ואז הגישה להמשך המסלול - פארק נחל לכיש ותל מור - אינה מחייבת סיבובים מיותרים.

השביל הסלול עובר בשוליים הצפוניים של הפסגה, וממנו מסתעף גרם מדרגות חדש ובו 77 מדרגות לעבר פרגולת עץ שהוקמה בשיא הגובה של הגבעה. אחרי הביקור כדאי להמשיך בשביל הסלול מזרחה, למרגלות בריכת המים המזרחית, עליה יש ציור קיר נאה (נראה רק במבט ממזרח), ולהגיע לפסל ענק של לווייתן ממתכת.

תל מור

תל מור, עליו צפינו מקצה טיילת החי, נמצא כיום בפאתי אזור התעשייה בעורף נמל אשדוד. באתר שכנה עיר נמל קדומה קטנה בשטח כ- 15 דונם, ששמה העתיק אינו ידוע. במקום נמצא מתקן להפקת צבע מחילזון הארגמן. האלמנט הבולט כיום בתל הוא באר עמוקה ומגודרת בפסגת התל. המקום מתאים לחובבי ארכיאולוגיה מושבעים וסובל מהזנחה. באמצע השבוע יש תנועה נרחבת של משאיות כבדות בכבישי אזור התעשייה המובילים לתל, כך שרצוי להגיע בסוף שבוע.

למעוניינים להגיע, יש לצאת מפארק לכיש חזרה ברחוב לסקוב לכיוון צומת נמל אשדוד. נעבור את הרמזור (רחוב מבוא הימאים) ואחרי 400 מ' נפנה ימינה לרחוב מבוא הספנים (הפנייה אינה מרומזרת). אחרי 200 מ' יש פנייה חדה שמאלה, ואחרי 200 מ' נפנה ימינה.

אחרי עוד 200 מ' נגיע לכיכר ובה שלט המפנה ימינה לתל מור. החנייה הצמודה לתל משמשת בימות השבוע כחניון משאיות כבדות, אך ניתן לחנות במפרצי חנייה ברחוב עצמו.

בצד התל נמצאים שני שלטי הסבר, ולצידם נמצא שביל רגלי צר המטפס בגרם מדרגות עץ ישן לעבר פסגת התל. השביל אינו מתוחזק ולאורכו יש צמחייה רבה (ופריחת חרציות יפה באביב). בפסגת התל נמצאת סככה ישנה עם שני ספסלי ישיבה, ולצידה באר המים המגודרת. בחלקו המזרחי של התל נמצאים שרידי מתקן להפקת צבע הארגמן, המכוסה כיום בצמחייה.

התצפית מהתל מוגבלת בשל הפיתוח הנרחב באשדוד, אם כי נוכל לזהות את מצפה יונה, את אזורי התעשייה ואת הנמל.



מסלול ד' - אשדוד סיור חופים (מסיימים בקשתות)

באתר "אשדוד ים" (או מצודת אשדוד) נמצאת מצודה עתיקה מהתקופה הערבית הקדומה. המצודה, הבנויה אבני כורכר, נשמרה בחלקה כולל חדרים, קמרונות, מדרגות, מספר עמודי שיש ובורות מים. בחומות המצודה שולבו שישה מגדלים עגולים, ויש לה מספר שערים. שמה הערבי של המצודה - "קלעת אל-מינא" ומשמעותו "מצודת הנמל".

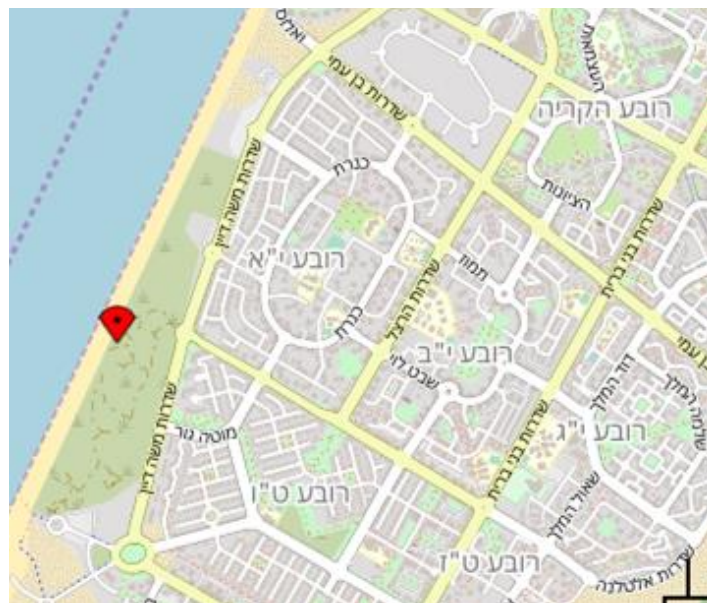
המצודה שופצה בתקופה הצלבנית, ובתקופה זו היווה המקום נקודת ציון בגבול בין רוזנות אשקלון ובין תחום העיר יבנה. במקום בוצעה חפירה ארכיאולוגית בשנים 1997-1999, אולם האתר טרם הוסדר לביקורי מטיילים ומוקף בגדר בטיחות (עם כניסות בצדדים דרום ומערב). במקום הוצבו לעת עתה שלטים האוסרים כניסה למתחם המצודה עצמו.

כפי הנראה המצודה שוכנת על שרידי יישוב קדום יותר. השם "אשדוד ים" מעיד על כך שבדומה לערי חוף אחרות, שימש המקום כעיר נמל קדמית ליישוב הגדול בעורף - העיר אשדוד.

בשנת 2011, אושרה תוכנית לשיקום האתר ולהפיכתו לפארק ארכיאולוגי-תיירותי המשלב בנייה קלה מעל ליסודות המצודה הקדומה, באופן המדמה את המצודה העתיקה. נכון לקיץ 2015, התוכנית עדיין לא יושמה בשטח.

הגעה - בכיכר השלום, נפנה ימינה לפי השילוט לדרך כורכר קצרה המגיעה אחרי 250 מ' לצד המזרחי של מצודת אשדוד ים. במקום הוצב שילוט הסבר. סביב המצודה הקדומה ניתן לפגוש שפע צמחייה - עצי אשל בקו החוף, ואילו בעורף החוף יש שרידי בוסתנים הכוללים לא מעט תאנים וגפנים הזוחלות על הקרקע.

בחוליות הסמוכות לים בולטים צמחי חוף, ובראשם חבצלות הפורחות במקבצים גדולים ויפים, בעיקר מדרום למצודה. בנוסף לחבצלות ניתן לפגוש כאן את נר-הלילה החופי, הפורח בצהוב, ומינים פחות מוכרים לציבור הרחב כגון לבנונית ימית, לוטוס מכסיף וידיד-החולות המצוי.



"נשבעים לחיים"



מסלול ה' – בריכת רוברטס

בריכת רוברטס היא אחת מבריכות החורף הדרומיות בישראל, ומתקיימים בה מגוון חסרי חוליות ודו-חיים.

מקור שמה של הבריכה הוא בציור נוף של הצייר הסקוטי רוברטס בשנת 1838, בו צויירה הבריכה יחד עם תל אשדוד הסמוך.

שמה הערבי של הבריכה הוא "בירכת אל-ח'אן", על שם ח'אן הדרכים ששכן למרגלות תל אשדוד.

הבריכה אינה מוצפת כל שנה, אולם גם בשנים יבשות גדלה בה צמחייה מגוונת הכוללת בין היתר הגה מצוי, חוח עקוד ומינים נוספים, כולל גם נדירים כדוגמת עטיינית מגובבת, אגמון החוף וסוף צר-עלים.

כאשר הבריכה מוצפת, היא מושכת אליה עופות מים רבים.

בתחום השמורה המוצעת נכלל גם שטח חולות קטן המהביר את הבריכה עם שמורת חולות ניצנים, וכן שטחי שדות מדרום לבריכה, המעובדים ע"י קיבוץ חצור אשדוד ועיבודם החקלאי יותר גם בעתיד.

בצמוד ומצפון לבריכה נמצא מאגר ביוב המוקף בסוללות. אין לבלבל מאגר זה עם השמורה (בחלק מהמפות, מאגר זה מסומן בטעות כבריכת רוברטס אך אינו מהווה חלק מהבריכה הטבעית). מאגר זה, השייך לקיבוץ חצור אשדוד, הוקם בתחילת שנות ה-1980, ומיועד לשיקום במסגרת תוכנית השמורה.

הגעה לשמורה -

השמורה נמצאת מערבית לכביש מס' 4 ולמסילת הרכבת, בין היישוב ניצן לאזור התעשייה טד-הלום.

דרך הגישה המומלצת היא במסלול מסומן שחור 10580, לאורך גבול המזרחי של חולות אשדוד, היוצא מכביש הגישה לחוף ניצנים (מסומן בתחילתו ירוק/כחול), ומסתיים בקרבת "הדיונה הגדולה" באשדוד (באזור מחלף עד הלום, ייתכנו שינויים בדרכי הגישה למסלול זה מאשדוד בשל עבודות פיתוח באזור). מסלול זה מיועד לרכבי שטח והולכי רגל (לא מומלץ לאופניים בשל תשתית הקרקע החולית).

מסלול זה עובר בצמוד וממערב לבריכה, הנמצאת כ-3 ק"מ צפונית לכביש ניצנים.

גישה נוספת אפשרית מכביש מס' 4, כק"מ דרומית-מערבית לצומת תל אשדוד, קיימת ירידה מהכביש לדרך עפר העוברת במעבר תחתי מתחת למסילת הרכבת. לאחר המעבר התחתי יש לפנות צפונה כ-200 מ' ולהגיע לבריכת רוברטס.

גישה זו אינה מומלצת, הן בשל ירידה בעייתית בטיחותית מכביש מס' 4, (אפשרית נכון לפברואר 2013), והן כיוון שהמעבר התחתי עשוי להיות מוצף ולא עביר לרכב פרטי.

חלוקת אחריות קבוצתית

מטלת מנהלה	הפעלה חברתית	מטלת הדרכה	חברי הקבוצה	
		גשר עד הלום		1
		פלישתים		2
		חקלאות חולות (מוואסית)		3
		דיונות		4
		שקמה		5
		אקליפטוס		6
		אירוס הארגמן		7
		שרביטן		8
		שיטה מלבינה		9
		רתם המדבר		10
		בז מצוי		11
		עפרוני מצוייץ		12
		חוגלה מצויה		13
		קוקיה		14
		דוכיפת		15

מטלת מנהלה	הפעלה חברתית	מטלת הדרכה	חברי הקבוצה	
				16
				17
				18
				19
				20
				21
				22
				23
				24
				25
				26
				27
				28
				29
				30